

Gecikmiş Dil ve Konuşma Vakalarının İfade Edici Dil Becerilerinin İncelenmesi¹

An Investigation of Expressive Language Skills of Delayed Speech and Language Cases

Emrah CANGI², Büşra SELMAN³, Ayşe İŞILDAR⁴, Gökür YILDIRIM⁵

Abstract

Language delay (LD) is a common condition in early childhood and has a variety of additional risks. Therefore, diagnosing it as soon as possible is of great importance. Expressive vocabulary is one of the most widely used measurements in the diagnosis. Diagnostic clinical decisions primarily rely on the normative data of the acquired languages. The main purpose of this retrospective study is to assess the expressive vocabulary of young children who were treated at the a speech and language disorders center for language delay complaints between January 2014 and January 2018. The study sample was composed of 119 children aged 24-47 months, and divided into different research groups according to their age.

Children's expressive vocabulary has been assessed using semantic categories taken from the Turkish Communicative Development Inventory (TİGE II) and taking into account age, age group and gender variabilities. According to the study group and age groups, prominent words have been identified in the semantic categories. The relationship among all variables; semantic categories, total number of nouns, total number of words, age and gender, are analyzed statistically.

This study found that as the age increases, the total number of nouns and words has a tendency to decrease at some stages. However, these differences are not statistically significant. Nouns are predominant over verbs among all age groups. Girls show a higher expressive vocabulary than boys with regard to the total number of nouns, verbs and words but this is not significant. As the age group increases, the total number of nouns, verbs and words has not significantly increased in the research group ($p>.05$). Prominent words from different semantic categories have emerged in different research and age groups. These findings are thoroughly discussed in light of the pertinent literature.

Key words: language development, speech and language delay, expressive vocabulary

Öz

Gecikmiş Dil ve Konuşma (GDK), çocukluk çağında sık görülen ve çeşitli ek riskler barındıran bir durumdur. Bu bakımdan bu gecikmelerin erkenden tanınmasının önemi açıktır. Değerlendirmelerde en önemli ölçütlerden bir tanesi ifade edici sözcük dağarcığıdır. Klinik kararlar ise, edinilen dile özgü normlara dayanmaktadır. Bu geriye dönük çalışmanın temel amacı; Ocak 2014-Ocak 2018 tarihleri arasında bir dil ve konuşma bozuklukları merkezine dil gecikmesi şikâyetiyle başvuran 24-47 ay arasındaki 119 vakanın ifade edici sözcük dağarcıklarını incelemektir. Çalışma grubu takvim yaşına göre 6'şar aylık gruplara ayrılarak incelenmiştir.

1 Bu çalışmanın ön bulguları 11-13 Mayıs 2017 tarihinde İstanbul'da düzenlenen 9. Ulusal Dil ve Konuşma Bozuklukları Kongresi'nde poster olarak sunulmuştur.

2 Yrd. Doç. Dr., Üsküdar Üniversitesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, Türkiye, mehmetemrah.cangi@uskudar.edu.tr

3 Lisans Öğrencisi, Üsküdar Üniversitesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, Türkiye, selmanbusral@gmail.com

4 Lisans Öğrencisi, Üsküdar Üniversitesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, Türkiye, ayse.isildar94@gmail.com

5 Lisans Öğrencisi, Üsküdar Üniversitesi, Dil ve Konuşma Terapisi Bölümü, Türkiye, goknuryildirimm@gmail.com

Çalışma grubunun sözcük dağarcıkları; yaş, yaş grubu ve cinsiyet değişkenleri bakımından Türkçe İletişim Gelişimi Envanteri'ndeki (TİGE I-II) semantik kategoriler temel alınarak değerlendirilmiştir. Tüm çalışma grubuna ve yaş gruplarına göre semantik kategorilerde öne çıkan sözcükler belirlenmiştir. Tüm semantik kategoriler, toplam ad, eylem, toplam sözcük sayısı, yaş ve cinsiyet değişkenleri arasındaki farklılıklar ve ilişkiler istatistiksel olarak analiz edilmiştir.

Çalışmanın bulgularına göre, yaş grupları arasında toplam ad, eylem ve toplam sözcük sayısı bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Başka bir ifadeyle, yaş arttıkça bu kategorilerde üretim artmamaktadır. Hatta bazı yaş grupları arasında yaş arttıkça kimi kategorilerde sözcük üretimi düşmektedir. Cinsiyete göre incelendiğinde, toplam ad, eylem ve toplam sözcük sayısı bakımından kızların sözcük dağarcıklarının erkeklerden yüksek olmasına karşın istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Sözcük kategorilerine bakılmaksızın çalışma grubunda en yüksek frekansa sahip sözcükler *baba, anne, dede, gel, abi, su, yemek, bu ve git* sözcükleridir. Ad kategorisinde öne çıkan ilk beş sözcük *baba, anne, dede, abi ve anneanne* sözcükleridir. Eylem kategorisinde ise, öne çıkan ilk beş sözcük *gel, git, aç, al, bit* sözcükleridir.

Anahtar Kelimeler: dil gelişimi, gecikmiş dil ve konuşma, sözcük dağarcığı

Giriş

Dil ve konuşma terapisi hizmeti verilen gruplardan bir tanesi gecikmiş dil ve konuşması (GDK) olan çocuklardır. Çocuğun yaş ve işlev görme düzeyine göre sözcük dağarcığı, sözdizim ve biçimbilgisi gibi dil kategorilerinin ediniminin beklenenden daha yavaş olması olarak tanımlanabilecek olan bu tablo (Vinson, 2012; Machado, 2016), en yaygın görülen gelişimsel durumdur (Steiner, 2010). Ülkemizde spesifik olarak GDK'nın yaygınlığına ilişkin net veriler yoktur. Bir sistematik derleme çalışmasında 2-5 yaş arasındaki çocuklarda GDK oranları %5-12 arasında (ort. %6) bulunmuştur (Law, Boyle, Harris, Harkness ve Nye, 2000). Bu gecikmeler herhangi bir genetik ya da nörolojik bozuklukla ilişkili ya da herhangi bir belirgin neden olmaksızın görülebilir (Baird, 2008).

Dil bozukluklarının görüldüğü çocuklar akademik, duygusal, davranışsal ve sosyal sorunlar bakımından da risk içerisindedirler (Ripley ve Barret, 2008; Hollo, 2012; Redmond, 2016; Feeney, Desha, Khan ve Ziviani, 2017). Dil becerilerindeki gecikmenin devam etme eğilimi nöropsikiyatrik ve nörogelişimsel bozukluklar için önemli bir yordayıcıdır (Clegg ve Ginsborg, 2006; Miniscalco, Nygren, Hagberg, Kadesjö, Gillberg, 2006). Bir diğer risk ise 4 yaşından sonra konulabilen özgül dil bozukluğu gibi (Weiss ve Paul, 2012) başka bir dil bozukluğu tanısıdır. Tüm bu nedenlerle bu sorun toplum sağlığı açısından önemli bir konu olarak ele alınmaktadır (Law ve diğerleri, 2017).

Erken dil gelişiminde, sözcük dağarcığı performansı tipik olarak dilin diğer bileşenlerindeki performanslarla ilişkilidir (Feldman ve Messick, 2008). Dil gecikmeleri de sözdizim, biçimbilgisi gibi dilbilgisel kategorilerdeki gecikmelerin yanı sıra sınırlı sözcük üretimiyle de tanımlanmaktadır. Rescorla ve Schwartz'ın (1990) belirttiği gibi, ifade edici dil gecikmesi, geç konuşan çocuklarda birincil olarak görülen güçlüktür. Söz gelimi "2 yaşında en az 50 farklı sözcük" (Paul, 1991) gibi kabul görmüş pratik kriterler uygulama alanında diğer değerlendirme prosedürleriyle birlikte yaygın olarak kullanılmaktadır. Şüphesiz pek çok gelişim testinde de bulunan bu normlar tarama çalışmalarıyla oluşturulmaktadır (Rescorla, 1989).

Türkçede normal dil gelişimi gösteren çocukların ifade edici sözcük dağarcıklarının betimlendiği pek çok araştırma bulunmaktadır. Örneğin Türkay (2005) çalışmasında, Türkçe konuşan 1;0-2;5 yaş arasındaki beş çocuğun anlık konuşma verisi kullanılarak dil gelişim süreçlerini *ad ve eylem* edinimi açısından incelemiştir. Bu çalışmanın sonuçları; sözcük edinim sürecinin ilk aşamalarında *ad* türü sözcükler daha çok kullanılırken, ilerleyen dönemlerde *eylem* türü sözcüklerin daha fazla kullanıldığını göstermektedir. Fakat sözcük türlerinin kullanım sıklığı arasındaki bu farklılıklar, araştırmacı tarafından dikkat çekici düzeyde bulunmamıştır.

Gökmen (2007) 4 ile 6 yaş arasındaki çocukların *ad-eylem* kullanımını incelediği çalışmada, *eylemlerin* kullanımının *ad* kategorisi kullanımından daha baskın olduğunu bulmuştur. Çocukların *eylem* türlerinde en yoğun olarak kullandıkları tür ise *olaydır*.

Sofu (2016), 2 ile 3.6 yaş arasında dört kız çocuğun *ad* ve *eylemleri* edinme ve yeni sözcükler türetme için kullandıkları ekleri edinme süreçlerini incelemiştir. Bunun için çocuklar 2;0 yaştan başlanarak ayda bir kez olmak üzere 18 ay boyunca ziyaret edilmiş ve konuşma örnekleri toplanmıştır. Çocukların edindikleri sözcükler arasında *adların* en fazla sayıda olduğu, bunları *eylemlerin* izlediği görülmüştür.

Özdemir (2012), anneleri düşük eğitim seviyesine sahip olan normal gelişim gösteren 16-36 aylık 24 çocuğun TİGE-2 formuna göre cinsiyet ve yaş değişkenleri bakımından *ad* ve *eylem* kullanımını incelemiştir. Yaş bakımından çalışma grubunu üç alt gruba ayırmıştır. Katılımcıların *ad* ve *eylem* kullanımında belirtilen değişkenler bakımından anlamlı farklılık bulunmamıştır. Çalışmanın sonuçları, *adların* *eylemlerden* önce edinildiğini göstermektedir.

Ölmez (2010) çalışmada, 24-36 ay arası normal gelişim gösteren 60 çocuk ile 30-48 ay arası GDK'sı olan 35 çocuğun dilsel becerilerini, her bir çalışma grubunu yaş bakımından 3 kümeye ayırarak karşılaştırmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, GDK'lı çocukların sözcük dağarcıklarının normal dil gelişimi gösteren çocuklardan geri olduğu; ancak aynı sırayı takip ettiği bulmuştur. İki grupta da en çok kullanılan sözcük kategorisinin *ad* kategorisi olduğu saptanmıştır. İki grubun en sık kullandığı 10 *eylemin* 9'u sırası farklı olsa dahi aynıdır. Normal dil gelişimi gösteren grubun toplam sözcük sayısı, *toplam eylem* ve *toplam ad* sayısı birinci ve ikinci zaman diliminde artış gösterirken üçüncü zaman diliminde gerileme göstermektedir. Oysa GDK'lı çocuklarda üç zaman diliminde de toplam sözcük, toplam *eylem* ve *toplam ad* sayılarında artış görülmüştür.

Kurada, Gökmen, Şahin ve Özcebe (2017), 2;2 ile 4;7 arasındaki hafif ve orta düzey Down sendromu tanısı almış 14 çocukta hangi sözcük kategorisi ve hangi sözcük alt kategorilerinin daha baskın olduğu konusunu araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda; DS'li 2;5-4;7 yaş aralığındaki çocukların sözvarlığında *eylem* kategorisinin baskın olduğu ve *ad* kategorisi içinde kişiler alt kategorisinin baskın olduğu görülmüştür.

Dil gecikmelerinde erken tanı ve girişimin önemi açıktır (Stock ve Fisher 2006; ASHA, 2008). Ancak gecikmiş dil vakalarında etkili klinik kararlar verebilmek için bu konunun doğası hakkında yeterli bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır (Chilosi, Cipriani, Pfanner, Pecini ve Fapore, 2006). Görüldüğü gibi yukarıda sunulan yurtiçi literatürde normal dil gelişimi gösteren çocukların dil becerilerinin incelendiği çalışmalar öne çıkmaktadır. GDK'lı çocukların dil becerilerini incelemede önemli çabalar olsa da bu konuda daha fazla çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Böylece anadili Türkçe olan çocukların dil gecikmelerindeki özellikler giderek daha iyi anlaşılacaktır.

Bu geriye dönük çalışmanın temel amacı; Ocak 2014-Ocak 2018 tarihleri arasında bir dil ve konuşma bozuklukları merkezine, dil gecikmesi şikâyetiyle başvuran vakaların ifade edici sözcük dağarcıklarını incelemektir. Grubun semantik kategoriler bakımından sözel çıktıklarına ilişkin dağılımlarıyla ilgili aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Çalışma grubunda *semantik kategoriler*, *toplam ad*, *toplam eylem* sayısı bakımından hangi kategoriler öne çıkmaktadır?
2. Çalışma grubunun *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük* sayısı bakımından ifade edici sözcük hazinesinde bir farklılık var mıdır?

3. Takvim yaşına göre oluşturulmuş dört grupta en sık kullanılan semantik kategoriler nelerdir?
4. Takvim yaşına göre oluşturulmuş dört grupta *toplam ad, eylem ve toplam sözcük* sayısı bakımından bir farklılık var mıdır?
5. Çalışma grubunda *toplam ad, eylem ve toplam sözcük* sayısı bakımından cinsiyete göre bir farklılık var mıdır?
6. Takvim yaşına göre oluşturulmuş dört grupta semantik kategorilere göre en sık kullanılan sözcükler nelerdir?
7. Çalışma grubunun sözel çıktılarında tüm *semantik kategoriler, toplam ad ve toplam eylem* sayısı bakımından en sık görülen sözcükler nelerdir?
8. Takvim yaşına göre oluşturulmuş dört grupta tüm semantik kategoriler *toplam ad, eylem* bakımından en sık görülen sözcükler nelerdir?

Bu çalışma bulgularının GDK'sı olan çocukların ifade edici sözcük dağarcığı gelişimlerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu bulgular GDK değerlendirmesi ve terapisi gibi konularda uygulama alanı için önemli görülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, tarama modeli esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu model geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2003). Bu kapsamda geriye dönük dosya taraması yapılmış ve veriler cinsiyet, yaş ve 21 semantik kategori bakımından incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, belli ölçütlere bağlı olarak oluşturulmuştur. Çalışmaya; anadili Türkçe olan, 24-47 aylar arasındaki, ebeveyn ve diğer uzman görüşüne göre kaba motor ve ince motor gelişimi akran grubuyla aynı düzeyde seyreden, bir dil ve konuşma terapistinden GDK tanısı almış 119 çocuk dâhil edilmiştir. İşitme ve görme gibi duyuşal fonksiyonlarında herhangi bir belirgin bozukluk olan ve ek bir genetik, nörolojik ya da psikiyatrik tanı almış çocuklar araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Çalışma grubunda, 26 kız (%21,8) ve 93 (%78,2) erkek çocuğu bulunmaktadır. Çalışma grubu doğum aylarına göre dört gruba ayrılmıştır. Örneklemin cinsiyete ve aylara göre dağılımı ise Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1. Çalışma Grubunun Yaş ve Cinsiyet Dağılımları

Grup	Ay	Kız	Erkek	Toplam
Grup 1	24	1	0	1
	25	2	0	2
	26	3	1	4
	27	3	4	7
	28	2	6	8
	29	0	3	3
Grup 2	30	2	5	7
	31	1	2	3
	32	2	5	7
	33	1	8	9
	34	2	3	5
	35	0	7	7
Grup 3	36	0	10	10
	37	0	5	5
	38	0	5	5
	39	1	5	6
	40	0	1	1
	41	2	6	8
Grup 4	42	0	3	3
	43	1	3	4
	44	0	3	3
	45	2	6	8
	46	1	0	1
	47	0	2	2
Örnekleme		n=26	n=93	n=119
Yüzde		%21.8	%78	

Tablo 1’de görüldüğü gibi 24-29 ay grubunda 25 katılımcı (%21), 30-35 ay grubunda 38 katılımcı (%32), 36-41 ay grubunda 35 katılımcı (%29,4) ve 42-47 ay arasında 21 katılımcı (%18) araştırmaya dâhil edilmiştir.

Veri Toplama Aracı ve İşlem

Verilerin toplanması sürecinde öncelikle 119 dosyadaki sözel çıktılar, her bir vaka için yaş ve cinsiyet bakımından not edilmiştir. Bu sözel çıktılar en sık kullanılan sözcük frekansı ve semantik kategorilerin dağılımını incelemek için kullanılmıştır. Sözcüklerin incelenmesinde temel alınan semantik kategoriler için, Mac Arthur-Bates Communicative Development Inventory-MB-CDI’nin (Fenson ve diğerleri, 1993) Türkçe adaptasyonu olan Türkçe İletişim Gelişimi Envanteri’nden (TİGE I-II) (Aksu-Koç ve diğerleri, 2011) yararlanılmıştır. Bu çalışmada TİGE-II, diğer dilsel becerilerle birlikte bu çalışmanın konusuyla ilgili 21 semantik kategori bakımından 'semantik dağarcık gelişimini' ölçen bir test olduğu için tercih edilmiştir. Ayrıca böylece çalışma sonuçları TİGE-II’nin kullanıldığı Ölmez (2010) ve Özdemir (2012) gibi çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılabilecektir.

Türkçe İletişim Gelişimi Envanteri (TİGE I-II) Aksu-Koç ve diğerleri (2011) tarafından Türkçeye uyarlamasını yaptıkları standart bir ölçektir. Ölçeğin orijinali ilk olarak İngilizcede geliştirilen ve diğer dillere uyarlanan Mac Arthur-Bates Communicative Development Inventory-MB-CDI’dır (Fenson ve diğerleri, 1993). Türkçe edinen 8-36 ay arası çocukların dil gelişim düzeylerini belirlemede kullanılan uygulaması kolay bir ölçektir. TİGE-I, 8- 16 aylık bebeklerin iletişim davranışlarını (jestler) ve sözcük bilgisini, TİGE-II ise 16-36 aylık çocukların sözcük bilgisi ve dilbilgisi yetisini ölçmeyi amaçlamaktadır. Standardizasyon çalışmaları süresince dört farklı ilden (Ankara, İstanbul, Eskişehir ve Adana) 3538 anne ile görüşülmüştür. Envanterler Türkçenin özgün yapısına uygun olarak hazırlanmıştır. Sözcük

Dağarcığı alt ölçeğinde 21 kategoride 711 sözcük bulunmaktadır (Aksu-Koç ve diğerleri, 2011).

Ölçeğin *geçerlik* çalışmaları, genel grubun %5'ine denk gelen 150 alt örnekleme gerçekleştirilmiştir. *Görünüm geçerliği* bakımından ölçek annenin, çocuğunun iletişim davranışlarını doğru ve etraflı değerlendirmeye yarayan bir uğraş içinde olduğunu hissetmesini sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. Ayrıca ölçeğin amaca uygun olup olmadığı dil ve konuşma terapistleri tarafından incelenmiştir. *İçerik geçerliği* kapsamında Türkçenin edinimi üzerine yapılmış olan çalışmalardan ve bu yaş dönemini kapsayan veri tabanlarından yararlanılmıştır. *Eşzamanlı geçerlilik* kapsamında TİGE ile toplanan verilerle video ile alınan konuşma örneklemlerinden veya laboratuvar çalışmasından alınan puanların arasındaki ilişki incelenmektedir. Ölçeğin eşzamanlı geçerlik çalışmaları devam etmektedir (Aksu-Koç ve diğerleri, 2011).

TİGE I-II'nin *güvenirlik* çalışmalarında Cronbach Alfa değerleri ve madde-ölçek toplam puan korelasyonları hesaplanmıştır. Burada yalnızca "Sözcük Dağarcığı" puanlarına ilişkin bulgular sunulacaktır. TİGE I'in Sözcük Dağarcığı ölçeğini oluşturan Alıcı Dil Ölçeği (anlanan sözcükler) için Cronbach Alfa değerlerinin .779 ile .966 arasında, İfade Edici Dil Ölçeği (söylenen sözcükler) için de .707 ile .976 arasında değiştiği görülmüştür. Bu durum ölçeklerin iç tutarlılıklarının hem anlanan hem de söylenen sözcükler için yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca her iki ölçeğin toplam alfa değerlerinin de alıcı dil için .994, ifade edici dil için .989 ile son derece yüksek olduğu görülmüştür. TİGE-II'nin Sözcük Dağarcığı Ölçeği ve 21 anlam kategorisinden oluşan alt ölçekleri için güvenilirlik değerleri ve madde-toplam puan korelasyonları hesaplanmıştır. Bu alt ölçeklerde .824 ile .999 arasında yüksek güvenilirlik değerleri elde edilmiştir ($p < .001$). Bu yüksek güvenilirlik bulguları araştırmacılara hem alt ölçeklerin hem de toplam sözcük dağarcığı puanının güvenilir olarak kullanılabileceğini göstermektedir (Aksu-Koç ve diğerleri, 2011).

Bu çalışmada sözel çıktıların TİGE I-II semantik kategorilere atanması aşamasında bazı sözcük öbeklerinin birden fazla semantik kategoriyi çağrıştırdığı durumlarda aynı sözcük öbeği iki ayrı kategoriye yerleştirilmiştir. Örneğin, 'su ver' sözcük öbeği *eylem sözcükleri* ve *yiyecek-içecek* kategorisinde yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Vaka dosyalarının incelenmesi sonucunda herhangi bir eleme yapılmadan toplam 1027 sözcük elde edilmiştir. Bu sözel çıktılar araştırma soruları doğrultusunda TİGE temel alınarak 21 semantik kategoriye atanmıştır. Ayrıca *toplam ad* ve *toplam sözcük* sayısı hesaplanmıştır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda, çalışma grubundaki her katılımcı ve yaş grupları için *semantik kategoriler*, *toplam ad* ve *toplam sözcük* sayısı hesaplanmıştır. Bu verilerden yararlanılarak sözcük dağarcığı ya da semantik kategoriler gibi değişkenler bakımından frekans ve oran veya sıra ortalaması gibi betimsel istatistikler tablolar halinde sunulmuştur.

Vaka dosyalarından elde edilen sözcüklerin yaş grubu ve *semantik kategorilere* dağılımına ait yüzde değerleri incelenen değişkenlere göre farklı şekilde hesaplanmıştır. Çalışma grubunda *semantik kategorilerin* dağılımını ifade eden tabloda *semantik kategorilerin* yüzde değerleri her bir *semantik kategorideki* üretim sıklığının toplam sözcüğe göre yüzdesi alınarak hesaplanmıştır (Tablo 2). Bu hesaplama bir örnek verilecek olursa 1027 toplam sözcükte *çeşitli sesler ve hayvan sesleri* kategorisine ait 47 sözcük vardır. Buna göre bu kategorinin toplam sözcüğe oranı %4,5'tir. Yaş gruplarına göre *semantik kategorilerin* dağılımını betimleyen tabloda her bir yaş grubunda *semantik kategorilerdeki* sözcük frekanslarının yüzdesi yaş grubunun toplam sözcük sayısına oranlanması ile hesaplanmıştır (Tablo 3). Örneğin, 24-29 ayda *çeşitli sesler ve hayvan sesleri* kategorisinin frekansı 13 ise, bunun yaş grubunun toplam 225 sözcük üretimine oranı %5,7'dir.

Yaş gruplarında semantik kategorilere göre, öne çıkan sözcük üretimlerinin incelendiği tabloda her bir semantik kategorinin yaş gruplarına göre yüzdesi o yaş grubunda bulunan katılımcı sayısına göre hesaplanmıştır. Örneğin, 24-29 aylık yaş grubunu oluşturan 25 vaka insanlar kategorisinden 18 kez anne sözcüğünü ürettiyse bu sözcük %72 oranında üretilmiştir (Tablo 8). Yaş gruplarına göre, öne çıkan *ad* sözcüklerinin dağılımını ifade eden tabloda bulunan *adların* yüzde değerleri ise her bir *ad* sözcüğünün yaş grubundaki katılımcı sayılarına göre yüzdesi alınarak hesaplanmıştır (Tablo 9). Örneğin, 24-29 aylık yaş grubunu oluşturan 25 vaka *anne* sözcüğünü 18 kez üretmiş ise %72 oranda bu sözcük üretilmiştir. Benzer şekilde yaş gruplarına göre, öne çıkan *eylem* sözcüklerinin dağılımını betimlemek için de *eylemlerin* yüzde değerleri, her bir *eylem* sözcüğünün yaş grubundaki katılımcı sayılarına göre yüzdesi alınarak hesaplanmıştır (Tablo 10). Örneğin, 24-29 aylık yaş grubunu oluşturan 25 vaka *gel* sözcüğünü 12 kez kullandıysa bu sözcük %48 oranda kullanılmıştır.

Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 20.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Kolmogorov Smirnov testine göre, verilerin normal dağılım ve Tukey's HSD testine göre varyansların homojenliği sağlanamadığı için parametrik olmayan testler kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2007). Kolmogorov Smirnov Normallik Testi bulgularına göre, *toplam ad sayısı* için Z puanı 1.33, çarpıklık değeri 1.443 ve basıklık değeri 4.071'tir ($p < .05$). *Eylem sayısı* için Z puanı 1.215, çarpıklık değeri 1.486 ve basıklık değeri 2.528 bulunmuştur ($p < .05$). *Toplam sözcük* için ise, Z puanı 1.3, çarpıklık değeri 1.482 ve basıklık değeri 4.524 olarak saptanmıştır ($p < .05$). Parametrik testlere ilişkin koşullar sağlanamadığından yaş grupları ile *semantik kategoriler*, *toplam ad* ve *toplam sözcük* sayısının karşılaştırılmasında Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Aynı nedenle cinsiyet ile *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük* sayısının karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

Yaş grupları arasında *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük* sayısı bakımından bir farklılığın olup olmadığı Friedman testi ile incelenmiştir. Çalışma grubunun genelinde ve yaş gruplarında *semantik kategoriler*, *toplam ad* ve *toplam sözcük* sayısı bakımından en yüksek frekansa sahip sözcükler belirlenmiştir. Bu sözcükler frekans, ortalama ya da yüzde değerleriyle tablolar halinde sunulmuştur.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın başlıca sınırlılığı; çalışma grubuna ilişkin sözel çıktılarının ebeveyn bildirimlerine dayanmasıdır. Ailelerden değerlendirme sonrasında da sözcük listesi talep edilse de tüm ifade edici sözcük verilerini hatırlayamayabilecekleri dikkate alınmalıdır. Çalışma grubundaki bazı üyelerin genel gelişimlerine ilişkin karar ebeveyn ve diğer uzmanların görüşlerine ve gelişim değerlendirmelerine dayanmaktadır. Ancak bazı üyelerin gelişim değerlendirmesi standart bir gelişim testiyle değil, informal değerlendirmelerle gerçekleştirilmiştir. Söz gelimi iki küpten kule yapma veya bağımsız yürüme gibi (Anlar ve Yalaz, 1996) gelişim testlerine uygun pratik değerlendirmeler prosedürün bir parçası olarak kullanılmıştır. Gelişimleriyle ilgili herhangi bir şüphe edinildiğinde standart gelişim testlerine başvurulmuştur. Bu durum, araştırmanın ikinci sınırlılığını oluşturmaktadır.

Bulgular

Çalışma Grubunda Semantik Kategorilerin Dağılımı

Çalışma grubu olan 119 vaka dosyasının incelenmesinin ardından elde edilen 1027 sözcüğün 21 semantik kategoriye dağılımlarının frekans ve yüzde değerleri ile toplam ad sayısının frekans ve yüzde değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Çalışma Grubunun Sözcük Dağarcıklarının Semantik Kategoriler, Toplam Ad ve Toplam Sözcük Sayısı Bakımından Dağılımları

Semantik Kategoriler	Çalışma Grubu	
	f	%
Çeşitli Sesler ve Hayvan Sesleri	47	4.5
Hayvanlar	28	2.7
Taşıtlar	8	.7
Oyuncaklar	38	3.7
Yiyecekler ve İçecekler	82	7.9
Giysiler	5	.3
Vücut Bölümleri	9	.8
Küçük Ev Eşyaları	19	1.8
Mobilyalar ve Odalar	8	.7
Evin Dışı	14	1.3
Gidilecek Yerler	24	2.3
İnsanlar	382	37.1
Oyunlar ve Rutinler	89	8.6
Eylem Sözcükleri	180	17.5
Tanımlamaya Yardımcı Sözcükler	35	3.4
Zamanla İlgili Sözcükler	2	.1
Zamirler	28	2.7
Soru Sözcükleri	15	1.4
Yer Bildiren Sözcükler	11	.1
Belirleyici Sözcükler	2	.1
Bağlaçlar	2	.1
Toplam Ad	660	64.2
Toplam Sözcük	1027	

Tablo 2'ye göre en yüksek orana sahip kategoriler sırasıyla *insanlar* (%37,1), *eylemler* (%17), *oyunlar ve rutinler* (%8,6), *yiyecek ve içecekler* (%7,9), *çeşitli sesler ve hayvan sesleridir* (%4,5). Ayrıca çalışma grubunda, *toplam ad* sayısı (%64,2) *toplam eylem* sayısından (%17) daha sık görülmektedir.

Çalışma grubunun %94'ünde ifade edici sözcük dağarcığında *insanlar* kategorisine, %43,6'sında *yiyecek ve içecekler* ile *oyunlar ve rutinler* kategorilerine ve %30,2'sinde *eylem sözcükleri* kategorisine ilişkin çıktılar bulunmuştur.

Yaş Gruplarına Göre Oluşturulmuş Gruplarda Semantik Kategorilerin Dağılımı

Çalışma grubu 6'şar aylık dört yaş dönemine ayrılarak semantik kategoriler bakımından incelendiğinde ise, Tablo 3'teki dağılım görülmektedir. Tabloda bulunan yüzde değerleri, her bir yaş grubundaki semantik kategoriye ait üretim sıklığının, o yaş grubunda üretilen toplam sözcük sayısına göre yüzdesi alınarak hesaplanmıştır.

Tablo 3. Yaş Gruplarının Sözcük Dağarcıklarının Semantik Kategoriler, Toplam Ad ve Toplam Sözcük Sayısı Bakımından Dağılımı

Semantik Kategoriler	24-29 Ay Grubu		30-35 Ay Grubu		36-41 Ay Grubu		42-47 Ay Grubu	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çeşitli Sesler ve Hayvan Sesleri	13	5.7	20	8.8	11	3.5	3	1.8
Hayvanlar	6	2.6	11	3.3	5	1.6	6	3.6
Taşıtlar	1	.4	2	.6	4	1.28	1	.6
Oyuncaklar	7	3.1	15	4.6	10	3.2	6	3.6
Yiyecekler ve İçecekler	18	8	24	7.4	20	6.4	20	12
Giysiler	0	0	1	.3	3	.96	1	0.6
Vücut Bölümleri	1	.4	3	.9	0	0	5	3
Küçük Ev Eşyaları	5	2.2	3	.9	9	2.88	2	1.2
Mobilyalar ve Odalar	1	.4	0	0	5	1.6	2	1.2
Evin Dışı	1	.4	6	1.8	6	1.9	1	.6
Gidilecek Yerler	3	1.3	7	2.1	10	3.2	4	2.4
İnsanlar	81	36	124	38.2	111	35.5	66	39.7
Oyunlar ve Rutinler	17	7.5	26	8	29	9.2	17	10.2
Tanımlamaya Yardımcı Sözcükler	11	4.8	10	3	10	3.2	4	2.4
Zamanla İlgili Sözcükler	1	.4	1	.3	0	0	0	0
Zamirler	4	1.7	10	3	10	3.2	4	2.4
Soru Sözcükleri	3	1.3	2	.6	6	1.92	4	2.4
Yer Bildiren Sözcükler	4	1.7	2	.6	3	.9	2	1.2
Belirleyici Sözcükler	1	.4	0	0	1	.3	0	0
Bağlaçlar	1	.4	1	.3	0	0	0	0
Eylem	47	20.8	57	17.5	58	18.5	18	10.8
Toplam Ad	142	63.1	216	66.6	183	58.6	119	71.6
Toplam Sözcük	225		324		312		166	

Tablo 3'e göre tüm gruplarda *toplam ad* sayısı, *eylem* sayısından yüksektir. 24-29 ay grubunda öne çıkan ilk 5 kategori sırasıyla; *insanlar* (%36), *eylem sözcükleri* (%20,8), *yiyecekler ve içecekler* (%8), *oyunlar ve rutinler* (%7,5) ve *çeşitli sesler ve hayvan sesleridir* (%5,7). 30-35 ay grubunda öne çıkan ilk 5 kategori sırasıyla; *insanlar* (%38,2), *eylem sözcükleri* (%17,5), *oyunlar ve rutinler* (%=8), *yiyecekler ve içecekler* (%7,4) ve *çeşitli sesler ve hayvan sesleridir* (%8,8). 36-41 ay grubunda öne çıkan ilk 5 kategori sırasıyla; *insanlar* (%35,5), *eylem sözcükleri* (%18,5), *oyunlar ve rutinler* (%9,2), *yiyecekler ve içecekler* (%6,4) ve *çeşitli sesler ve hayvan sesleridir* (%3,5). 42-47 ay grubunda öne çıkan ilk 5 kategori ise sırasıyla; *insanlar* (%39,7), *yiyecekler ve içecekler* (%12), *eylem sözcükleri* (%10,8), *oyunlar ve rutinler* (%10,2) ve *hayvanlardır* (%3,6).

Yaş Gruplarına Göre Toplam Ad, Eylem ve Toplam Sözcük Sayısı Dağılımlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda yaşa göre oluşturulmuş 4 grubun *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük* sayısı bakımından anlamlı bir farklılık olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile incelenmiştir. Bulgular örneklem (n), sıra ortalaması (s.ort.) ve anlamlılık değerleriyle Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Yaş Gruplarına Göre Toplam Ad, Eylem ve Toplam Sözcük Sayılarının Kruskal Wallis Testi Anlamlılık Bulguları

	Yaş Grubu	n	Sıra Ortalaması	p
Toplam Ad	24-29 ay	25	63.08	.828
	30-35 ay	38	61.28	
	36-41 ay	35	55.53	
	42-47 ay	21	61.48	
	Toplam	119		
Eylem	24-29 ay	25	70.92	.120
	30-35 ay	38	59.29	
	36-41 ay	35	60.69	
	42-47 ay	21	47.14	
	Toplam	119		
Toplam Sözcük	24-29 ay	25	63.56	.871
	30-35 ay	38	58.86	
	36-41 ay	35	61.34	
	42-47 ay	21	55.60	
	Toplam	119		

Tablo 4'e göre, yaş gruplarının sıra ortalamalarına bakıldığında, yaş grubu arttıkça sözcük dağarcığı artmamakta, hatta bazı kategorilerde düşmektedir (Örn., *eylem* kategorisinde 24-29 ay grubu için elde edilen sıra ortalaması 70.92, 30-35 ay grubu için elde edilen sıra ortalaması 59.29, 36-41 ay grubu için elde edilen sıra ortalaması 60.69, 42-47 ay grubu için elde edilen sıra ortalaması 47.14). Ancak yaş grupları arasında *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük* sayısı bakımından anlamlı bir farklılık yoktur ($p > .05$).

Yaş Gruplarında Toplam Ad, Eylem ve Toplam Sözcük Sayısının Karşılaştırılması

Çalışma grubunda, her bir yaş grubunun *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük* sayısı bakımından farklılıklarının istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını incelemek için Friedman testi kullanılmıştır. Değerlendirme sonucu Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Yaş Gruplarında Toplam Ad, Eylem ve Toplam Sözcük Sayısı Dağılımlarına Yönelik Friedman Testi Bulguları

		n	Sıra Ortalaması	X ²	p
24-29 ay	Toplam ad	25	2.04	48.063	0.000*
	Eylem	25	1.02		
	Toplam sözcük	25	2.94		
30-35 ay	Toplam ad	38	1.97	69.096	0.000*
	Eylem	38	1.08		
	Toplam sözcük	38	2.95		
36-41 ay	Toplam ad	35	1.94	59.865	0.000*
	Eylem	35	1.13		
	Toplam sözcük	35	2.93		
42-47 ay	Toplam ad	21	2.1	34.421	0.000*
	Eylem	21	1.1		
	Toplam sözcük	21	2.81		

Yapılan değerlendirme sonucunda; her yaş grubu için $p=0.000$ olduğundan bireylerin yaş gruplarına göre *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük* sayıları bakımından farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($p < .05$). Her bir yaş grubunda *toplam ad* sayısının sıra ortalamasının *eylem* sayısından yüksek olduğu gözlenmiştir (Tablo 5).

Yaş Gruplarında Cinsiyete Göre Toplam Ad, Eylem ve Toplam Sözcük Sayısı Dağılımları

Yaş gruplarının cinsiyete göre *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük sayıları* hesaplanmıştır. Betimsel bulgular frekans (f) ve ortalama (\bar{x}) değerleri Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Yaş Gruplarında Cinsiyete Göre Toplam Ad, Eylem ve Toplam Sözcük Sayısı Dağılımları

Ay	Cinsiyet		Toplam Ad	Eylem	Toplam Sözcük
24-29 ay	K	f	73	26	116
		\bar{x}	6.6	2.3	10.5
	E	f	69	21	109
		\bar{x}	4.9	1.5	7.8
30-35 ay	K	f	54	12	81
		\bar{x}	6.7	1.5	10.1
	E	f	162	45	243
		\bar{x}	10.4	2.9	15.7
36-41 ay	K	f	4	2	10
		\bar{x}	1.4	.7	3.3
	E	f	179	56	302
		\bar{x}	5.6	1.75	9.4
42-47 ay	K	f	27	5	42
		\bar{x}	6.7	1.2	10.5
	E	f	92	13	124
		\bar{x}	5.4	.76	7.2
Toplam		f	660	180	1027

Tablo 6 incelendiğinde, yaş gruplarında kızlar ile erkeklerin *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük* sayısı oranlarında farklılıklar dikkati çekmektedir. Sözelimi kız ve erkeklerde *toplam ad* sayısı yaş arttıkça her dönemde artmamaktadır. Örneğin, erkeklerin kullandığı *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük* kullanımları 30-35 ayda 24-29 aya göre artmakta iken 36-41 ve 42-47 aylarda bu ortalamaların düştüğü gözlenmektedir.

Buna bağlı olarak 36-41 ay arasındaki kız ve erkek çocukların en düşük *toplam ad* sayısına sahip oldukları görülmektedir. Kız ve erkeklerde en az *toplam eylem* çıktısı bulunan dönem en büyük yaş grubu olan 42-47 ay olarak belirlenmiştir.

Çalışma Grubunun Cinsiyete Göre Toplam Ad, Eylem ve Toplam Sözcük Sayısı Dağılımlarının Karşılaştırılması

Çalışma grubunun *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük* sayılarının cinsiyet bakımından incelenmesi için Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Bulgular örneklem (n), sıra ortalaması (s.ort.), sıra toplamı (s.top.) ve anlamlılık değerleriyle Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Çalışma Grubunun Cinsiyet Bakımından Toplam Ad, Eylem ve Toplam Sözcük Sayılarına İlişkin Mann Whitney U Testi Bulguları

	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	p
Toplam İsim	Kız	26	65.42	1701.00	.362
	Erkek	93	58.48	5439.00	
	Toplam	119			
Eylem	Kız	26	65.85	1712.00	.312
	Erkek	93	58.37	5428.00	
	Toplam	119			
Toplam Sözcük	Kız	26	64.10	1666.50	.492
	Erkek	93	58.85	5473.50	
	Toplam	119			

Tablo 7’ye göre; *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük* bakımından kızların sıra ortalaması erkeklerin sıra ortalamasından daha yüksektir. Başka bir deyişle kızlar her bir kategoride daha fazla çıktıya sahiptir. Ancak bu farklılıklar istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > .05$).

Yaş Gruplarında Semantik Kategorilere Göre Öne Çıkan Sözcük Üretimleri

Bu araştırmada incelenen diğer bir konu da semantik kategori bakımından öne çıkan sözcüklerdir. Yaş gruplarının semantik kategorilere göre sözel çıktıları incelendiğinde, her bir yaş grubunda öne çıkan sözcükler belirlenirken en yüksek frekansa sahip sözcükler Tablo 8’de belirtilmiştir. Frekans listesinin en üstünde aynı frekans değerine sahip birden fazla sözcük olması durumunda sözcüklerin tümü belirtilmiştir.

Tablo 8. Yaş Gruplarında Semantik Kategorilere Göre Öne Çıkan Sözcük Üretimleri

Semantik Kategoriler	24-29 Ay	f	%	30-35 Ay	f	%	36-41 Ay	f	%	42-47 Ay	f	%	n
İnsanlar	anne	18	72	baba	37	97.3	anne	27	77.1	anne, baba	18	85.7	118
Eylem Sözcükleri	gel	12	48	gel	14	36.8	gel	8	22.8	gel	5	23.8	39
Çeşitli Sesler ve Hayvan Sesleri	mö, me, miyav, hav	4	16	miyav	3	7.8	ay	3	8.5	üf, ay, mö, gıdı gıdı	1	4.7	27
Yiyecekler ve İçecekler	su	7	28	su	7	18.4	su	5	14.2	su	7	33.3	26
Zamirler	bu	4	16	bu	6	15.7	ben	3	8.5	o, bu	2	9.5	17
Tanımlamaya Yardımcı Sözcükler	cici, yeşil, siyah, sıcak	2	8	pembe, turuncu	2	5.2	mor	2	5.7	koyu, geç, iyi	1	4.7	17
Oyunlar ve Rutinler	mama	3	12	mama	5	13.1	tamam	5	14.2	mama	4	19	17
Yer Bildiren Sözcükler	buraya	2	8	orada, burada, aşağı	1	2.6	burada	2	5.7	aşağı, burada, şurada	2	9.5	13
Küçük Ev Eşyaları	diş fırçası	1	4	pil, saat, ip	1	2.6	çanta, anahtar, bardak, ip, pil, saat, mum	1	2.8	ütü, iğne	1	4.7	13
Taşıtlar	araba	2	8	araba	5	13.1	tren	2	5.7	araba	3	14.2	12
Hayvanlar	kedi	2	8	at	3	7.8	karga, fil, civciv, sinek, köpek	1	2.8	at	2	9.5	12
Evin Dışı	-	-	-	dolunay, tahta, ağaç	1	2.6	yağmur, bahçe, aydede, cami, tatil	1	2.8	ay, ot, atta, trafik	1	4.7	12
Oyuncaklar	top	3	12	top	3	7.8	top	1	2.8	top	4	19	11
Vücut Bölümleri	meme	3	12	saç, göz, diş	1	2.6	el, diş, meme	1	2.8	göz	2	9.5	11
Soru Sözcükleri	ne	4	16	ne, neden	1	2.6	nerede	2	5.7	ne	2	9.5	10
Gidilecek Yerler	ev, park	1	4	iş	2	5.2	park	2	5.7	okul, ev, Yalova	1	4.7	9
Belirleyici Sözcükler	çok	1	4	-	-	-	çok, daha	1	2.8	-	-	-	3
Mobilyalar ve Odalar	-	-	-	-	-	-	kapı	2	5.7	yatak	1	4.7	3
Bağlaçlar	Da	1	4	da	1	2.6	-	-	-	-	-	-	2
Zamanla İlgili Sözcükler	şimdi	1	4	şimdi	1	2.6	-	-	-	-	-	-	1
Giysiler	-	-	-	ayakkabı	1	2.6	ayakkabı	1	2.8	bot	1	4.7	1

Tablo 8 incelendiğinde, her bir semantik kategoriye göre en yüksek frekansa sahip sözcükler şu şekildedir: 24-29 ay grubunda *anne* (%72), *gel* (%48), *su* (%28), *mö, me, miyav, hav, bu, ne* (%16), *mama, top, meme* (%12), *cici, yeşil, siyah, sıcak, buraya, araba, kedi* (%8), *diş fırçası, ev, park, çok, da ve şimdidir* (%4). 30-35 ay grubunda *baba* (%97,3), *gel* (%36,8), *su* (%18,4), *bu* (%15,7), *mama, araba* (%13,1), *miyav, at, top* (%7,8), *pembe, turuncu, iş* (%5,2), *orada, burada, aşağı, pil, saat, ip, dolunay, tahta, ağaç, saç, göz, diş, ne, neden, da ve ayakkabıdır* (%2,6). 36-41 ay grubunda *anne* (%77,1), *gel* (%22,8), *su, tamam* (%14,2), *ay, ben* (%8,5), *mor, burada, tren, nerede, park, kapı* (%5,7), *çanta, anahtar, bardak, ip, pil,*

saat, mum, karga, fiil, civciv, sinek, köpek, yağmur, bahçe, aydede, cami, tatil, top, el, diş, meme, çok, daha ve ayakkabıdır (%2,8). 42-47 ay grubunda ise anne (%85,7), baba (%23,8), su (%33,3), gel (%23,8), mama, top (%19), araba (%14,2), o, bu, aşağı, burada, şurada, at, göz, ne (%9,5), üf, ay, mö, gıdıgıdı, koyu, geç, iyi, ütü, iğne, ay, ot, atta, trafik, okul, ev, Yalova ve yatak (%4,7) olduğu görülmektedir.

Yaş Gruplarında Öne Çıkan Ad Sözcüklerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Her bir yaş grubunda en yüksek frekansa sahip ilk 10 sözcüğün frekans ve yüzde değerleri Tablo 9'da sunulmuştur. Tabloda bulunan *adların* yüzde değerleri, her bir *ad* sözcüğünün yaş grubundakini katılımcı sayılarına göre yüzdesi alınarak hesaplanmıştır.

Tablo 9. Yaş Gruplarında Öne Çıkan Ad Sözcükleri

Tüm Grup	f	%	24-29			30-35			36-41			42-47		
			Ay	f	%	Ay	f	%	Ay	f	%	Ay	f	%
baba	97	82	anne	18	72	baba	37	97	anne	27	77	anne	18	86
anne	87	73	baba	17	68	anne	24	63	baba	25	71	baba	18	86
dede	53	45	gel	12	48	dede	18	47	dede	16	45	dede	8	38
gel	39	33	dede	11	44	gel	14	37	anneanne	9	26	su	7	33
abi	29	24	abi	8	32	abi	12	100	gel	8	22	nine	5	24
su	26	22	su	7	28	su	7	18	abi	5	14	gel	5	24
anneanne	23	19	anneanne	7	28	aç	7	18	su	5	14	top	4	19
mama	15	13	git	5	20	abla	6	16	tamam	5	14	abi	4	19
bu	14	12	aç	5	20	bu	6	16	ver	5	14	mama	4	19
git	14	12	miyav	5	20	araba	5	13	al	4	11	araba	3	14

Tablo 9 incelendiğinde, çalışma grubunun tamamının en sık ürettiği ilk üç ad sözcüğü *baba* (%82), *anne* (%73) ve *dede* (%45) sözcükleridir. Yaşa göre oluşturulmuş 4 gruba bakıldığında 24-29 ay grubunda *anne* (%72), *baba* (%68), *gel* (%48); 30-35 ay grubunda *baba* (%97), *anne* (%63), *dede* (%47); 36-41 ay grubunda *anne* (%77), *baba* (%71), *dede* (%45) ve 42-47 ay grubunda *anne* (%86), *baba* (%86), *dede* (%38) sözcüklerinin en sık üretilen ilk üç ad sözcüğü olduğu görülmektedir.

Yaş Gruplarının Öne Çıkan Eylem Sözcüklerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Her bir yaş grubunda en yüksek frekansa sahip ilk 10 *eylem* sözcüğünün frekans ve yüzde değerleri Tablo 10'da belirtilmiştir. Tabloda bulunan *eylemlerin* yüzde değerleri, her bir *eylem* sözcüğünün yaş grubundaki katılımcı sayılarına göre yüzdesi alınarak hesaplanmıştır.

Tablo 10. Yaş Gruplarının Öne Çıkan Eylem Sözcükleri

Tüm Grup	f	%	24-29			30-35			36-41			42-47		
			Ay	f	%	Ay	f	%	Ay	f	%	Ay	f	%
gel	39	32.7	gel	12	48	gel	14	36.8	gel	8	22.8	gel	5	23.8
git	14	11.7	git	5	20	aç	7	18.4	ver	5	14.2	bak	2	9.5
aç	14	11.7	aç	5	20	bit	5	13.1	al	4	11.4	git	2	9.5
al	10	8.4	al	3	12	git	4	10.5	git	3	8.5	düş	2	9.5
bit	10	8.4	bit	3	12	ver	3	7.8	at	2	5.7	uyu	1	4.7
ver	10	8.4	kalk	2	8	otur	3	7.8	aç	2	5.7	al	1	4.7
düş	6	5	seç	1	25	düş	2	5.2	kapat	2	5.7	kalk	1	4.7
at	5	4.2	bak	1	25	al	2	5.2	bak	1	2.8	ver	1	4.7
otur	4	3.3	ver	1	25	at	2	5.2	düş	1	2.8	tut	1	4.7
bak	4	3.3	giy	1	25	dur	2	5.2	kalk	1	2.8	uyu	1	4.7

Tablo 10 incelendiğinde, tüm çalışma grubunun en sık ürettiği ilk üç *eylem gel* (%32.7), *git* (%11.7) ve *aç* (%11.7) sözcükleridir. Yaş gruplarına göre bakıldığında, en sık üretilen ilk üç *eylem* 24-29 ay grubunda *gel* (%48), *git* (%20), *aç* (%20); 30-35 ay grubunda *gel* (%36.8), *aç* (%18.4), *bit* (%13.1); 36-41 ay grubunda *gel* (%22.8), *ver* (%14.2), *al* (%11.4); 41-47 ay grubunda *gel* (%23.8), *bak* (%9.5), *git* (%9.5) eylemleridir. Tüm yaş grupları tarafından en sık kullanılan eylem sözcüğünün *gel* olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Yorum

GDK'lı çocukların ifade edici sözcük dağarcıklarını ortaya koymak amacıyla yapılan bu geriye dönük çalışmada 119 vaka dosyasından elde edilen 1027 sözcük çıktısı TİGE-II temel alınarak incelenmiştir. Bu kapsamda çalışma grubu 24-29, 30-35, 36-41 ve 42-47 ay olmak üzere dört gruba ayrılarak grupların *semantik kategoriler*, *toplam ad* ve *toplam sözcük* sayısı dağılımları yaş, yaş grubu ve cinsiyet değişkenleri bakımından incelenmiştir. Ayrıca her bir yaş grubunda semantik kategorilerde öne çıkan sözcükler belirlenmiştir.

Çalışmanın ilk bulgusuna göre; çalışma grubu yaş dönemine ayrılmadan incelendiğinde, en yüksek orana sahip kategoriler sırasıyla; *insanlar*, *eylemler*, *oyunlar* ve *rutinler*, *yiyecekler* ve *içecekler*, *çeşitli sesler* ve *hayvan sesleridir*. En az sıklıkta kullanılan üç kategori ise *zamanla ilgili sözcükler*, *belirleyici sözcükler* ve *bağlaçlardır*. Ölmez'in (2010) 24-36 ay aralığındaki normal gelişim gösteren ve 30-48 ay aralığındaki GDK vakalarını TİGE'yi kullanarak sözcük kategorileri bakımından incelediği çalışmasında, GDK vakalarının en sık kullandığı ilk üç kategorinin *çeşitli sesler* ve *hayvan sesleri*, *insanlar* ve *oyuncaklar* olduğu görülmektedir. Özdemir'in (2012) 23-36 ay arasındaki normal gelişim gösteren çocukların dil becerilerini TİGE ile incelediği çalışmasında ise, çocuklar tarafından en sık kullanılan üç kategorinin *çeşitli sesler* ve *hayvan sesleri*, *oyunlar* ve *rutinler* ve *insanlar* olduğu belirtilmektedir. Bu araştırmada, *çeşitli sesler* ve *hayvan sesleri* kategorisine ait frekansın Ölmez'e (2010) göre daha az olmasının sebebinin katılımcılara ilişkin sözel çıktılarının ebeveyn bildirimlerine dayanması olduğu düşünülmektedir.

Grubun geneline ve her bir yaş grubuna bakıldığında *toplam ad* sayısının *eylem* sayısından daha yüksek olduğu görülmektedir. Yaş gruplarında görülen bu farklılıklar her yaş grubu için istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur. Çalışmanın bu bulgusu, *ad* ediniminin *eylem* ediniminden daha önce gerçekleştiği veya daha sık kullanıldığını bulan Gentner (1982), Acarlar (2009), Ölmez (2010), Özdemir (2012) ve Sofu'nun (2016) çalışmalarının sonuçlarıyla uyumludur. Rescorla ve Roberts'ın (2002) 3-4 yaş arası çocukları dilbilgisel açıdan karşılaştırdıkları çalışmalarında da hem GDK'lı çocuklarda hem de normal gelişim gösteren çocuklarda *ad* ediniminin *eylem* ediniminden daha önce gerçekleştiği belirtilmektedir. Bununla birlikte, Türkçede *eylemlerin adlardan* önce edinildiğine ya da *adlara* baskın olduğuna ilişkin bulgular ya da görüşler de vardır (Aksu-Koç ve Slobin, 1985; Türkay, 2005; Gökmen, 2005; Gökmen, 2007). Kurada, Gökmen, Şahin ve Özcebe (2017) 2;2 ile 4;7 arasındaki hafif ve orta düzey Down sendromu tanısı almış çocukların sözcük kategorilerini incelemiş ve bu çocuklarda *ad* kategorisine kıyasla, *eylem* kategorisinin daha baskın olduğunu bulmuşlardır.

Bir diğer bulgu ise, 'yaş grupları arasında' yaş arttıkça *toplam ad*, *eylem* ve *toplam sözcük* sayısının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değişmediğidir. Ancak konuya ilişkin dikkat çekici bir bulgu yaş grubu arttıkça bazı noktalarda sözcük çıktılarında düşüşlerin gerçekleşmesidir. En belirgin düşüş 30-35 ay grubunda görülmektedir. 30-35 ay grubunda 24-29 ay grubuna göre sıra ortalaması verilerine göre üç kategoride ve aritmetik ortalama verilerine göre iki kategoride (*eylem* ve *toplam sözcük*) düşüş görülmektedir. Sıra ortalaması ve aritmetik ortalama verilerine göre 30-35 ay grubuna kıyasla 36-41 ay grubunda *toplam ad* sayısında düşüş görülmüştür. Yine sıra ortalaması ve aritmetik ortalama verilerine göre 36-41 ay grubuna göre 42-47 ay grubunda *eylem* ve *toplam sözcük* sayılarında düşüş görülmektedir.

Konuya ilişkin literatür incelendiğinde Ölmez'in (2010) çalışmasında da normal gelişim gösteren 24-27 ay ve 28-31 aylık çocuklarda bu üç kategoride artış görülürken 32-36 ay grubunda düşüş olduğu bulunmuştur. Ölmez'in çalışmasında GDK grubu ise, her yaş döneminde tüm kategorilerde artış göstermiştir. Oysa Özdemir'in (2012) normal gelişim gösteren çocukların dil becerilerini incelediği çalışmasına göre; 16-22, 23-29 ve 30-36 ay arası çocukların ikinci gruptaki toplam *eylem* sayısı dışında tüm gruplarda yaş arttıkça *toplama* ve *toplama eylem* sayısında artış olduğu belirtilmektedir.

Yaş ilerledikçe semantik kategorilerde anlamlı bir farklılığın bulunmaması, hatta bazı ay grupları arasında düşüşlerin görülmesi GDK'da erken girişimin önemini vurgulamaktadır. Nitekim GDK vakalarının boylamsal incelendiği çalışmalarda herhangi bir girişim olmadığında vakaların dil gelişimlerinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Üstelik vakalar yaş ilerledikçe özgül dil bozukluğu gibi diğer dil bozuklukları için de aday olmaktadır (Fischel, Whitehurst, Debaryshe ve Caulfield, 1987; Weiss ve Paul, 2012; Banim, 2015).

Grubun geneli değerlendirildiğinde cinsiyete göre *toplama ad*, *eylem* ve *toplama sözcük* sayısı bakımından anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır. Bu durum normal gelişim gösteren çocuklarda sözcük dağılımı bakımından erkeklere kıyasla, kızların derece farkıyla daha önde olduğunu belirten literatürle (Andersson ve diğerleri, 2011) farklılık göstermektedir. Ancak tüm kategorilerde kızların sıra ortalaması değerleri erkeklerden yüksektir. Aynı doğrultuda, yaş grupları *toplama ad*, *eylem* ve *toplama sözcük* sayısı bakımından kıyaslandığında, bunların 7 tanesinde kızların, 5 tanesinde erkeklerin daha fazla sözcük çıktısına sahip olduğu görülmektedir (Tablo 6). 24-29 ay ve 42-47 ay gruplarında tüm kategorilerde kızlar daha fazla sözcük çıktısına sahiptir. 30-35 ay grubunda tüm kategorilerde erkekler daha fazla sözcük çıktısına sahiptir. 36-41 ay grubunda ise *toplama ad* ve *toplama sözcük* kategorisinde erkekler ve *eylem* kategorisinde kızlar daha fazla sözcük çıktısına sahiptir. Bu bulgular Baykoç (1986) ve Özdemir (2012) ile de uyumludur.

Kızlara kıyasla erkeklerde *toplama ad*, *eylem* ve *toplama sözcük* bakımından yalnızca 30-35 ay grubunda daha fazla sözcük üretiminin bulunması dikkat çekicidir. Çünkü bu yaş dönemi, yukarıda belirtildiği gibi, aynı zamanda belirtilen üç kategoride de önceki yaş dönemine göre düşüşün görüldüğü bir gruptur. Bu bakımdan GDK'lı çocuklarda dil gelişimi açısından oldukça dinamik olan bu döneme ilişkin diğer dil becerilerinin edinimine ilişkin çalışmalar bu bulguyu aydınlatacaktır.

Çalışma grubunun geneline bakıldığında, sözcük kategorisi dikkate alınmaksızın en yüksek frekansa sahip sözcüklerin *baba*, *anne*, *dede*, *gel*, *abi*, *su*, *anneanne*, *mama*, *bu* ve *git* olduğu görülmektedir. Ayrıca *ad* türünde öne çıkan ilk 5 sözcük *baba*, *anne*, *dede*, *abi* ve *anneanne* sözcükleridir. Çalışma grubunda öne çıkan adlara bakıldığında *mama* ve *su* gibi temel ihtiyaçları ifade eden sözcüklerin ve *anne*, *baba* gibi çocuk için en önemli kişilerin *adlarının* en sık kullanıldığı görülmüştür. *İnsanlar* kategorisindeki bu sözcüklerin çocuğun yaşamında önemli yer tutan, bakımını sağlayan ve onunla iletişim içerisinde bulunan kişileri temsil ediyor olması Nelson'un (1973) çalışmasını destekler niteliktedir. Nelson (1973) 1;0-2;0 yaş arasındaki 18 çocuğun ilk sözcüklerini incelediği araştırmasında, üretilen ilk sözcüklerin *ad* olduğu ve bu *adların da* çocuğun çevresindeki kişi, nesne ve hayvanlarla ilişkili olduğunu belirtmektedir. *Anne*, *baba* ve *dede* sözcükleri Acarlar (2009) tarafından TİGE'nin uyarlanması amacıyla yapılan çalışmada ve Ölmez'in (2010) çalışmasında da en sık kullanılan sözcükler arasındadır.

Çalışma grubundaki GDK'lı çocukların öne çıkan *eylem* sözcükleri tüm grupta ve yaş gruplarında incelendiğinde 24-47 ay arası GDK'lı çocukların en sık kullandığı *eylemler* sırasıyla *gel*, *git*, *aç*, *al*, *bit*, *ver*, *düş*, *at* ve *otur* olarak bulunmuştur. Ölmez'in (2010)

çalışmasında, 30-48 ay aralığındaki GDK vakalarının ilk 10 *eylem* sözcüğünün *git, al, aç, at, gel, bak, ver, öp, acı (acıdı), ağla, bit, otur* şeklinde olduğu, Özdemir'in (2012) çalışmasında ise 23-36 ay arasındaki normal gelişim gösteren çocuklar tarafından en sık kullanılan *eylemlerin* sırasıyla *al, at, ver, iç, bak* olduğu görülmektedir. Çalışma bulgularındaki *git, al, aç, at, ver, gel eylemlerinin* Ölmez'in (2010) bulguları ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Görüldüğü gibi, öne çıkan *eylemlerde* bir şeyi ya da hizmet talep etme, diğerlerinin davranışını düzenleme gibi temel işlevlerle ilgili *eylemler* öne çıkmıştır. *Ad ve eylemlere* ilişkin bu bulgular GDK'lı çocukların çevreyle etkileşim düzeyleri, iletişimsel ihtiyaçları ve Türkçenin özellikleriyle de ilgili olarak *adlar* ile *eylemler* arasında muhtemel edinim ve kullanım farklılıklarıyla yorumlanabilir. Ancak bu konuda net bir yorum yapmak için bu değişkenlerin GDK ile ilişkisini inceleyen yeni çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Semantik kategorilerin dağılımları yaş grupları arasında bazı farklılıklar göstermektedir. *Çeşitli sesler ve hayvan sesleri* kategorisinin en az 42-47 ay grubunda kullanıldığı görülmektedir (Tablo 3). En büyük yaş grubunda basit ses birleşimlerinden oluşan sözcükleri içeren *çeşitli sesler ve hayvan sesleri* kategorisindeki bu düşüş yaş ilerledikçe daha karmaşık sözcükleri içeren diğer kategorilerin kullanımının artması ile ilişkilendirilebilir.

Sonuç

Sonuç olarak, çalışma grubunda bulunan 24-47 ay arasındaki çocukların ifade edici sözcük dağarcıklarında en yüksek orana sahip kategoriler sırasıyla *insanlar, eylemler, oyunlar ve rutinler, yiyecekler ve içecekler, çeşitli sesler ve hayvan sesleridir*. Yaş gruplarında *ad* sayısı *eylem* sayısından anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışma grubunda öne çıkan *adlara* bakıldığında *anne, baba* gibi çocuk için en önemli kişilerin ve *mama ve su* gibi temel ihtiyaçlar ifade eden sözcüklerin en sık kullanıldığı görülmüştür. *Eylemlerde* de bir şeyi ya da hizmet talep etme, diğerlerinin davranışını düzenleme gibi temel işlevlerle ilgili *eylemler* öne çıkmıştır. Bu bulgular, GDK'sı olan çocukların çevreyle etkileşim düzeyleri, iletişimsel ihtiyaçları ve Türkçe'nin özellikleriyle de ilgili olarak *adlar* ile *eylemler* arasında muhtemel edinim ve kullanım farklılıklarıyla yorumlanabilir. Ancak bu yorum çevrenin iletişim tepkileri, çocuğun iletişime tutumu gibi değişkenlerin incelenmemesinden dolayı yalnızca öngörü niteliği taşımaktadır. Dil gecikmesi görülen ve görülmeyen çocuklar arasında semantik kategorilerde ve sözcük üretimleri arasındaki dağılımlar arasındaki farklılıklar ve ilişkili olduğu faktörler gelecekteki araştırmalarla açığa kavuşacaktır.

Toplam ad, eylem ve toplam sözcük sayıları kısmen kızların lehine olsa da bu fark anlamlı bulunmamıştır. Bu durum sözcük dağarcığı bakımından erkeklere kıyasla kızların derece farkıyla daha önde olduğunu belirten literatürle farklılık göstermektedir. GDK sözcük dağarcığı bakımından cinsiyet farkı gözetmeksizin benzer bir görünüm sergilemektedir.

Yaş grupları arasında *toplam ad, eylem ve toplam sözcük* sayısı bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ayrıca tüm çalışma grubu değerlendirildiğinde yaş arttıkça bu kategorilerdeki sözcük çıktıları anlamlı düzeyde değişmemektedir. Ancak yaş grupları arttıkça bazı aşamalarda *toplam ad, eylem ve toplam sözcük* sayısı bakımından düşüşler görülmektedir. En belirgin düşüş 30-35 ay grubunda görülmektedir. Normal gelişim gösteren çocuklarda görülenden farklı olarak ortaya çıkan bu bulgular erken değerlendirmenin, ailelere rehberliğin ve gerekliyse girişimin önemini vurgulamaktadır.

Kaynakça

- Aksu-Koç, A., Küntay, A. C., Acarlar, F., Mavis, İ., Sofu, H., Topbaş, S., Turan, F. (2011). Türkçede erken sözcük ve dilbilgisi gelişimini ölçme ve değerlendirme çalışması: Türkçe iletişim gelişimi envanterleri: TİGE-I ve TİGE-II. TÜBİTAK 107KO58 Projesi sonuç raporu.
- Aksu-Koç, A., Slobin, D. I. (1985). The acquisition of Turkish. In D. I. Slobin (ed.) The crosslinguistic study of language acquisition, Vol. 1. The data. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Andersson, I., Gauding, J., Graca, A., Holm, K., Öhlin, L., Marklund, U., Ericsson, A. (2011). Productive vocabulary size development in children aged 18-24 Months-Gender Difference. *Fonetic*, 51, 109-112.
- Anlar, B. ve Yalaz, K. (1996). Denver II gelişimsel tarama testi Türk çocuklarına uyarlanması ve standardizasyonu. Hacettepe Çocuk Nörolojisi Gelişimsel Tıp Araştırmaları Grubu. Ankara. s. 19-21.
- Baird, G. (2008). Assessment and investigation of children with developmental language disorder. Understanding developmental language disorders. From theory to practice, 1-22.
- Banim, K. (2015). Early language delay and later language development: a longitudinal study. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, University of Limerick, Limerick.
- Brizzolara, D., Casalini, C., Gasperini, F., Roncoli, S., Mazzotti, S., Cipriani, P., Chilosi, A. M. (2006). A follow-up study of reading and writing in Italian children with specific language impairment. *Language: Normal and pathological development* (ss. 239-252). Milano, Mariani Foundation.
- Choi, S., Gopnik, A. (1995). Early acquisition of verbs in Korean: A cross-linguistic study. *Journal of child language*, 22(3), 497-529.
- Feeney, R., Desha, L., Khan, A., Ziviani, J. (2017). Contribution of speech and language difficulties to health-related quality-of-life in Australian children: A longitudinal analysis. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 19(2), 139-152.
- Feldman, H. M., Messick, C. (2008). Language and speech disorders. *Developmental Behavioral Pediatrics*, 467-482.
- Fenson, L., Dale, P., Reznick, J. S., Thal, D., Bates, E., Hartung, J., Reilly, J. (1993). MacArthur communicative inventories. San Diego: Singular.
- Fischel, J. E., Whitehurst, G. J., Debaryshe, B. D., Caulfield, M. B. (1987). Specific expressive language delay: a longitudinal study. *Pediatric Research*, 21(4), 181A.
- Gentner, D. (1982). Why nouns are learned before verbs: Linguistic relativity versus natural partitioning. *Center for the Study of Reading Technical*, 257.
- Gökmen, S. (2005). Okul öncesi eğitim kitapları görsel materyallerinde kullanılan kavramların kavram alanlarına göre dağılımı. *Dil Dergisi*, 129, 7-22.
- Gökmen, S. (2007). 4; 0-6; 0 yaş (48-72 aylar) arasındaki çocukların ad-eylem kullanımları. *Dil Dergisi*, 137, 18-29.
- Hollo, A. (2012). Language and behavior disorders in school-age children: Comorbidity and communication in the classroom. *Perspectives on School-Based Issues*, 13(4), 111-119.
- Karasar, N. (2003). Bilimsel araştırma yöntemi. 10. baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kayıran, S. M., Şahin, S. A., Sena, C. U. R. E. (2012). Pediatri perspektifinden çocuklarda konuşma ve dil gecikmesine yaklaşım. *Marmara Medical Journal*, 25(1), 1-4.
- Ketrez, F. N., Aksu-Koç, A. (2009). Early nominal morphology in Turkish: Emergence of case and number. Ursula Stephany, Maria D. Voeikova (Ed.). *Development of noun inflection in first language acquisition: a cross linguistic perspective*, (s.15-48). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Kurada, H. Z., Gökmen, S., Şahin, S., Özcebe, E., (2016). Down sendromlu çocuklarda sözcük türlerine ilişkin bir inceleme, 30. Ulusal Dilbilim Kurultayı, 13-14 Mayıs 2016, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Law, J., Levickis, P., McKean, C., Goldfeld, S., Snow, P., Reilly, S. (2017). *Child language in a public health context*. Melbourne: Murdoch Childrens Research Institute.

- Machado, J. C. (2012). Early childhood experiences in language arts: early literacy. (10th Ed.), Belmont, CA: Wadsworth Publishing.
- Miniscalco, C., Nygren, G., Hagberg, B., Kadesjö, B., Gillberg, C. (2006). Neuropsychiatric and neurodevelopmental outcome of children at age 6 and 7 years who screened positive for language problems at 30 months. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 48(5), 361-366.
- Nelson, K. (1973). Structure and strategy in learning to talk. *Monographs of the society for research in child development*, 1-135.
- Ölmez, S., (2010). 24-36 ay arası normal gelişim gösteren çocuklar ile 30-48 ay arası gecikmiş dil ve konuşması bulunan çocukların dilsel becerilerinin TİGE-2 kullanılarak karşılaştırılması, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özdemir, I., (2012). Anneleri düşük eğitim seviyesine sahip 16-36 aylık çocukların ad ve eylem kullanımlarının TİGE-2'ye göre değerlendirilmesi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Paul, R., Looney, S. S., Dahm, P. S. (1991). Communication and socialization skills at ages 2 and 3 in "late-talking" young children. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 34(4), 858-865.
- Redmond, S. M. (2016). Language impairment in the attention-deficit/hyperactivity disorder context. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 59(1), 133-142.
- Rescorla, L. (1989). The language development survey: A screening tool for delayed language in toddlers. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 54(4), 587-599.
- Rescorla, L., Roberts, J. (2002). Nominal versus verbal morpheme use in late talkers at ages 3 and 4. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 45(6), 1219-1231.
- Rescorla, L., Schwartz, E. (1990). Outcome of toddlers with specific expressive language delay. *Applied Psycholinguistics*, 11(4), 393-407.
- Ripley, K., Barrett, J. (2008). Supporting speech, language, communication needs: working with students aged 11 to 19. London: SAGE.
- Sofu, H. (2016). Adların ve eylemlerin edinimi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 90-97.
- Steiner N. (2010). Bilingualism. Elizabeth B. Caronna (Ed.), *The Zuckerman Parker handbook of developmental and behavioral pediatrics for primary care* (s.426-428). Lippincott Williams & Wilkins.
- Stock, C. D., Fisher, P. A. (2006). Language delays among foster children: Implications for policy and practice. *Child Welfare*, 85(3), 445.
- Topbaş, S., Maviş, İ., Erbaş, D. (2003). Intentional communicative behaviours of Turkish-speaking children with normal and delayed language development. *Child: care, health and development*, 29(5), 345-355.
- Türkay, F. (2005). Children's early lexicon in terms of noun/verb dominance, Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Vinson, B. P. (2001). *Essentials for Speech-Language Pathologists*. San Diego, CA: Singular.
- Weiss, D., Paul, R. (2010). Delayed language development in preschool children. In J. Damico, N. Muller, M. Ball (Dir.). *The Handbook of Language and Speech Disorders*. Malden: Wiley-Blackwell, pp. 178-209.

Extended Abstract

Introduction

Language delay (LD) is a situation mainly seen at early childhood affecting children emotionally, socially and academically. Therefore diagnosing it as soon as possible is of great importance. Expressive vocabulary is one of the most widely used measurements in diagnosis. Diagnostic clinical decisions rely primarily on the normative data of the languages acquired. The LD characteristics of children whose native language is Turkish will be understood better as new studies on this issue are added to the existing literature.

The main purpose of this retrospective study is to assess expressive vocabulary of 24-47 month language delayed children previously diagnosed as having LD. This study aims to investigate whether there is a statistically significant difference between the number of *nouns*, *verbs* and *total number of words* depending on the age and gender of the participants. It also aims to determine which semantic categories will become prominent. This study also aims to determine the words that will become prominent according to age and semantic categories.

Method

For this study, a retrospective file scan is conducted to examine the study group's expressive vocabulary characteristics. For this study, we recruited participants who are native Turkish speakers, age between 24 and 47 months, have same gross and fine motor development as their peers backed up by a specialist and parent opinions and diagnosed by a therapist as LD cases. Following retrospective file scans, 119 cases were found to meet the criteria. Study group was comprised of 26 females (%21.8) and 93 males (%78.2) Participants were divided into sub groups with 6 months intervals according to their chronological ages. Children's expressive vocabulary was assessed with the Turkish Communicative Development Inventory (TIGE I-II) (Aksu et al., 2011) by taking their age, age groups and genders into consideration.

Semantic categories, *the number of nouns* and *words* were determined for every participant and age groups. The SPSS software (version 20.0) was used for all statistical analyses. The Mann Whitney U test has then been used for the statistical analysis of the data, in order to investigate whether there is any difference with regard to whole *semantic categories*, *total number of nouns* and *total number of words* across genders. The Kruskal Wallis test has then been used for the statistical analysis of the data, in order to investigate whether there is any difference with regard to whole *semantic categories*, *total number of nouns* and *total number of words* across ages.

Words with the highest frequency in terms of semantic categories, *total number of nouns* and *total number of words* in the research group and age groups were determined. These words are presented in terms of frequency, mean or percentage values.

Results and Discussion

Initial finding of this study revealed that when the study group was not divided into age categories the categories which had the highest percentages were *humans*, *verbs*, *games and routines*, *foods and drinks*, *a variety of sounds and animal sounds* (Table 2). In Ölmez's (2010) study, the groups which had the highest percentages were *a variety of sounds and animal sounds*, *humans* and *toys*. Özdemir (2012) found this order as *a variety of sounds and animal sounds*, *games and routines* and *humans*. In this research it is considered that the frequency of *a variety of sounds and animal sounds* category is lower than these studies, because the data gathering method are based on parental statements.

In all participants and all age groups *nouns* are predominant on *verbs* (Table 4). The difference that was found in age groups was also statistically significant in all age groups. (Table 6). This finding of the study complies with the findings of Gentner (1982), Rescorla and Roberts (2002), Türkay (2005), Acarlar (2009), Ölmez (2010), Özdemir (2012) and Sofu (2016). On the other hand, there are opinions and findings arguing that *nouns* are acquired before *verbs* or *nouns* in Turkish (Aksu-Koç and Slobin, 1985; Türkay, 2005; Gökmen, 2005; 2007). Kurada et al. (2017) found that children with Down Syndrome, the *verb* category was more dominant over the *noun* category. Another point is study revealed is that when age increases ‘between the age groups’ the *total number of nouns, verbs* and *the total number of words* didn’t change significantly.

However, a remarkable finding regarding this subject is that as the age group increases, the decrease in word outputs occurs at some points. The most significant decrease was seen in 30-35 months group. When we examine the literature on this matter, we see that in Ölmez’s (2010) study, while he observed an increase in these 3 categories in the groups 24-27 and 28-31 months infants who showed normal development, there was a decrease in 32-36 months aged group. However, LD group showed improvement in all age categories for all semantic categories. Observing no significant difference in semantic categories or even observing decrease in some age groups when the age increases in *semantic categories* suggests the importance of early intervention in the LD. Moreover, in some of the longitudinal LD cases there was no significant improvement. Those cases can also be a candidate for other language disorder when the age increases (Fischel, Whitehurst, Debaryshe and Caulfield, 1987; Weiss and Paul, 2012; Banim, 2015).

The girls have higher mean rank values regarding *total number of nouns, verbs* and *total number of words* used but this is not significant (Table 8). This finding overlaps with Baykoç (1986) and Özdemir’s (2012) studies.

When we look at the research group in general, it is seen that the words with highest frequency are *daddy, mommy, grandpa, come, brother, water, food, this, go* regardless of the word categories (Table 10). The first 5 words that come out in *noun* category were *father, mother, grandpa, brother* and *grandma*. This can be interpreted with the fact that those are the people who have a significant place in a child’s life as they are his/her primary caregivers and the child interacts with them the most. The words *mother, father and grandpa* were among the most used words in Acarlar (2009), Ölmez (2010) and Kurada et al. (2017) studies.

Among the study group, the most frequently used verbs were found to be *come, go, open, finish, give, fall, throw* and *sit* respectively. When our list was compared to Ölmez’s (2010), only *fall* verb and Özdemir’s (2012) *finish, fall* and *sit* seemed to differ.